

skupnosti, ostane deloma nepotešena v zvezi z obojimi, prebivalci Žerovnice in slovensko etnično skupnostjo v ZDA. Kar zadeva slednjo, izvemo več o njeni slovenski etničnosti kot o transnacionalni kvaliteti, ki se je izoblikovala z življenjem v ZDA. Posebej zanimivo bi bilo podrobneje preučiti transnacionalizacijo potomcev priseljencev, njihove t. i. druge in tretje generacije.

V etnografskih poglavjih Irene Portis - Winner predstavlja vas Žerovnica in zgodovino slovenske skupnosti v ZDA na podlagi uradnih dokumentov in dokumentov, ki s stališča ljudi pričajo o primerljivem pogledu na zgodovinske dogodke; spomini, verovanja, legende, miti, otroške avtobiografije so vir znanja o dveh skupnostih, ki posreduje, kakor bi dejala avtorica, *notranji pogled* preučevanih skupnosti. Avtoričino zahtevo, da etnografija posreduje notranji pogled – v ednini –, je mogoče pojasniti z dveh vidikov. Podmena, da ima skupnost *en sam enoten* notranji pogled, pomeni reifikacijo in poenostavljenje zapletene človeške stvarnosti in izkustva. Toda prav sklicevanje na enoten notranji pogled je antropologinjo pripeljalo do trditve, da je bila komunistična Jugoslavija poslednja v dolgi vrsti tujih vladavin, ki so vladali Sloveniji. Bi se res prav *usi* Slovenci strinjali s to trditvijo?

Najzanimivejše se mi zdi zadnje poglavje knjige, v katerem avtorica portretira nekaj družin iz Slovenije in ZDA. Pri tem njeno semiotično izhodišče omogoči predstavitev zbranih etnografskih podatkov. Ključni teoretični pojem, ki ga uporablja, je »razširjeni človeški znak« (povzet po Pierceu), sestavljen iz fleksibilnih skupin posameznikov, ki jih vežejo sorodstvene vezi, zvestoba posamičnim krajem in občutek dvojne identitete – slovenske in ameriške. V tej napetosti ali v tem dialogu identitet se spreminjajo pomeni predmetov, pa tudi usode posameznikov glede na to, na katerem koncu sveta so se znašli. S tem avtorica nehote pokaže, kako transnacionalizaciji navkljub umeščenost bistveno zaznamuje človeško izkustvo.

Jasna Čapo Žmegač

Magda Peršič, *Šege na Pivškem. Praznični časi in praznovanja v koledarskem letu*. Postojna: [Notranjski muzej Postojna], 2003. 157 str., ilustr.

Besedilo, uokvirjeno pod naslov *Šege na Pivškem*, etnologinje Magde Peršič, je v vsebinskem pogledu namenjeno strokovni oz. poljudnejši znanstveni predstavitvi ene tako rekoč paradnih tem etnoloških raziskav – v preteklosti in zdaj.

Ne glede na to, da imamo v slovenski etnologiji in folkloristiki nekaj temeljnih in množico zelo raznovrstnih del (od poglobljenih znanstvenih razprav, zbirke do drobnejših prispevkov gradiva), ki tudi z zelo različnih metodoloških izhodišč in namenu objave ustreznimi zasnovami obravnavajo šege in navade ob praznikih, je dragocen vsak nov prispevek, še zlasti takšen, ki je krajevno ali regionalno omejen. Dragocen zato, ker se po definiciji upira posplošitvam o vseslovenskem ali »značilno slovenskem« in daje prednost resničnosti ustrezni diferenciranosti, ki je posledica raznovrstnih zgodovinskih, družbenih, navsezadnje tudi naravnih razmer in različnih kulturnih vplivov; ti namreč slovensko ozemlje diferencirajo tudi v kulturnem oz. kulturološkem pomenu. Ob poudarjenem pomenu lokalnega nasproti globalnemu in ob živem pomenu lokalnih in regionalnih identitet, kakor jih ljudje doživljamo in živimo v vsakdanjem življenju in mdr. bistveno sooblikujejo naš način življenja, bi si takšnih del želeli še več.

Druga značilnost dozdajšnjega raziskovanja šeg je – tudi zaradi relativno dolge raziskovalne tradicije in njenih metodoloških značilnosti, da so bile pretežno usmerjene k iskanju izbranega segmenta šeg, tj. »starosvetnih šeg in navad«. V zadnjem času je vse več, prej relativno redkih del, ki obravnavajo nove ali »novodobne«, kakor jih imenuje avtorica, in ki konkretno, na podlagi terenskega gradiva, odsevajo sicer v teoriji poznane in definirane procese transformacije izročila in hkrati s funkcijskega in simbolnega vidika vzporejajo tradicionalno in inovativno v prazničnem letu ljudi.

Edino tako rekoč hkratni diahrona in sinhrona pozornost, ki ju je imela avtorica ves čas pred očmi, namreč omogočata ujeti proces, razumeti spremembe, brez obžalovanja, da »starih« šeg ni več. To je dejstvo, ki ga vsaka doba oz. vsaka generacija doživlja na novo, ko v inovacije preslikuje vrednote, vsebovane v izročilu.

Osnova takšnega razumevanja je seveda metodološka oz. konceptualna. Avtorica je v Predgovoru in Uvodu razgrnila svoje raziskovalne podmene: povzela je dozdajšnja najpomembnejša spoznanja iz teorije šeg, upoštevala je, da kljub esencialnemu jedru šeg, ki v marsičem odseva elementarno človeško razmišljanje in doživljanje sveta, v vsaki dobi ali zaokroženem družbeno-zgodovinskem in prostorskem kontekstu tudi šege, kakor vsi drugi kulturni fenomeni, dobijo posebno, enkratno podobo. In ta podoba je tista, po kateri ljudje razločujejo vsakdanje od prazničnega, posvetno od svetega, rutinsko in enkratno. Podoba izročila pri tem ponuja vzorec ali model, kako ravnati, kaj praznovati in, navsezadnje, kako se ločiti od drugih. S tega stališča delo ni pomembno samo z ožjega strokovnega vidika, temveč je pomembno tudi za ljudi in okolje, o katerem govori. In Pivško je s tem delom dobilo nekakšno »osebno izkaznico«, uporabno v izobraževanju, kulturni in tudi turistični promociji. Šele ko ljudje poglobljeneje spoznajo sami sebe, je njihova samozavest močnejša in mnogokrat je to popotnica za drugačno razmišljanje in ravnanje. Spodbuja pa tudi k nadaljnjemu raziskovanju. Z navedenim bi lahko označili pomen oz. poslanstvo tega dela.

Vsebinsko delo obsega Predgovor, uvodni »Je treba zaliti«, na več razdelkov razčlenjeni obsežni poglavji Koledarske šege v prazničnih časih in Spomini živijo, sklepni Namesto konca ali »ena kakuš je pala«. Sledijo sezname opomb, krajšav, virov slikovnega gradiva, pripovedovalcev, pisnih virov, izbrane literature, stvarno kazalo in povzetek v angleščini z razlago lokalnega izrazja – z vsem navedenim je delo opremljeno z neogibnim znanstvenim aparatom.

Jedro dela je razgrnjeno v poglavjih Koledarske šege v prazničnih časih in Spomini živijo.

V prvem avtorica predstavi fenomenologijo šeg v t. i. norem in postnem času, ob veliki noči, pomladnem, prošnjem in za(oh)ljub(lje)nem, kresnem, poletnem, zahvalnem, volčjem, adventnem, božičnem in novoletnem času. Šege, praznike in praznovanja razporejata in urejata naravni letni krogotok in koledarski čas. Posamične šege so najprej izčrpno predstavljene splošno in nato v lokalnih preoblegah. Avtorica se je pri tem oprla na zadevno strokovno literaturo in lokalne vire – pisne in ustne, pridobljene z raziskovanjem na terenu.

Poglavje Spomini živijo uravnava za razloček od prvega, bolj na fenomenologijo šeg osrediščenega pogleda, historični pogled, ki praznike in spremljajoče šege razdeli na tiste, ki so zgodovinsko ali spominsko dokumentirani v času pod Avstrijo (2. pol. 19. stol. do konca 1. svetovne vojne), v času pod italijansko fašistično oblastjo, po 2. svetovni vojni pa v desetletjih Titove Jugoslavije in nazadnje tiste, ki so najznačilnejši za novi čas države Slovenije, ob in po njeni osamosvojitvi in sega tako rekoč do zadnjih dni. Ta, le navidez tog periodizacijski prijem je novost v dozdajšnjem raziskovanju šeg,

saj so bili doslej v etnologiji bolj v ospredju tipološki poudarki. Razdelek je dober zgled, kako pravzaprav strukture ni mogoče ločiti od procesa. Novi časi prinašajo nove tipe, ki so sprva doživeti kot tuji, drugačni, usoda vsega novodobnega, da prej ali slej zakorači v tradicijo, vrednost pa ohrani le tisto, v čemer ljudje najdejo ali vidijo smisel in vrednoto, četudi samo iz porabniških, samopromocijskih ali kakih drugih trivialnih nagibov.

Avtorica že uvodoma povsem pravilno ugotavlja, da je t. i. klasična klasifikacija šeg – kakor navsezadnje vsaka klasifikacija – le pomožna, saj se t. i. koledarske in letne šege vseskozi prepletajo s t. i. življenjskimi šegami in šegami posamičnih družbenih skupin, posebnimi dogodki, ki zadevajo tako posameznika, družinsko, stanovsko in lokalno skupnost, in celo oblast.

Delo Magde Peršič je poučno tudi s tega stališča, saj posredno napotuje k potrebnim in tehtnim premislekom etnologov o snovi, ki zahteva nadaljnje raziskovanje tako s stališča strukturne, funkcijske in simbolne podobe šeg, zlasti pa kontinuiranega genetičnega sledenja šeg, praznikov in praznovanj, ki po svoje osmišljajo in nam delajo življenje prijaznejše.

Ker v ospredju avtoričine pozornosti ni zgolj podoba šeg, bi delo lahko dobilo celo širši naslov, npr. »Šege in praznovanja na Pivškem« ali »Šege in prazniki na Pivškem«, saj dejansko pripoveduje o prazničnem letu na tem območju.

Notranjski muzej iz Postojne in postojnska občina sta kot pomembni lokalni ustanovi podprli izid tega dela, ki bo ostalo dragoceno pričevanje o kulturni dediščini in kulturnih procesih na pivškem področju, dragoceno za ljudi in nespregledljivo tudi za etnološko vedo.

Ingrid Slavec Gradišnik